ئـــازادی و چەمکـــە ڕەهاکـــانی ... نووسینی: ئەحمەد کامەران

تێبینی|ئەم بابەتە لە پێشتردا بە شێوەی گوتارێکی کورتدا لە ژێر ناونیشـانی ئـازادی جـوانترین ناسـنامەی تاکەکـانی کۆمەڵگـایە بڵـاوکراوەتەوە , بەڵـام ئـەم جارەیـان بڕیـارم دا بەشێـوەیەکی فراوانتر بیخەمە ڕوو.

ئازادی وشەیەکە لەڕووی ڕێزمانەوە پێك دێت لە شەش پیت بەڵام بە کۆکردنەوەی ئەم پیتانە دەبێتە جوانترین ناسنامە بۆ تاکەکانی نێو کۆمەڵگادا, بەبێ جیاوازی ڕەگەزی و نەتەوەیی و ئاینی دەبێت هەموو تاکێـك ئـازادی بۆ خۆی دەسـتەبەر بکـات بۆ ئـەوەی کۆمەڵگـایەکی تەندروست و پێشکەتوخواز درووست بێت, هەروەها لەپاڵ دەستەبەرکردنی ئازادی پێویستە کەلتوورێك دروست بکەین کە ڕێز لە ئازادی و بیرو بۆ چوونەکانی یەکتری بگرین و هەوڵی شکانەوەی یەکتری نەدەین لە بەرامبەربـە ئـازادی وبیروبۆچـوونە جیاوازەکانمـان دا, بەداخـەوە ئەمڕۆ کەلتوری شکاندنەوەی یەکتری لەنێو کۆمەلگای کوردی بۆتە بە پیشەیـەك لەنێـوان تاکەکـانی کۆمەڵگـادا کـە ئەمـەش دڵ شکـان و لێکترازانی لێ دەکەوێتەوە.
هەروەها سنورەکانی ئازادی بۆ مرۆڤ (تاك) زۆر فراوانە, بەڵام ڕەها نیە سەرەرای ئەوەی کە پێویستە سنورەکانی ئازادی فراوان بێت , لەگەڵ ئەوەش نابێت تاکەکانی کۆمەڵگا ئەو سنورە فراوانە ببەزێنن بەو ئەندازەیەی ببنە ئەگەری دەست درێژی کردن بۆ سەر ئازادییەکانی تاکەکانی دیکەی کۆمەڵگا, بۆیە پێویستە تاکەکانی کۆمەڵگا خۆیان ببنە چاودێر لەسەر ڕەفتارەکانی خۆیان و خۆیان ملکەچی یاسا سنورەکانی کۆمەڵگا بن جا ئەو تاکە لە هەر پلەو پۆستێکدا بێت.

ئازادی لە چەندین چەمکی ڕەهادا پێك دێت لەوانە:

1.ئـــازادی ئاین|2.ئـــازادی ئافرەت|3.ئـــازادی بیروڕا|4.ئـــازادی کارکردن|...هتد

*لە بەشێکی جیهان ئازادی(ئاین) بۆتە خاڵی ناکۆکی نێوان تاکەکانی کۆمەڵگا ڕۆژانە لە جیهاندا لەسەر ئاینە جیاوەزەکاندا مرۆڤەکان دەبنە قوربانی وە هەروەها لەنێو کۆمەڵگای کوردی و عێراقی دا ئەم جۆرە هێرشکردنە لەلایەن بەشێکی تاکەوە دەبینین کە هێرش دەکەنە سەر ئازادی ئاینی کەسانی ترەوە ئەوجا چ بە قسەی ناشرین بێت یاخود بەهێرشکردن کە ئەمەش دەبێتە هۆی تێك چوونی ئاراستەی هێمنی و

ئارامی بەیەکەوە ژیان لە کۆمەڵگادا, خوای گەورە مرۆڤەکانی بەئازادی درووست کردوە کە چ ئاینێك بۆخۆیان هەڵدەبژێرن وە چۆنیش دەژین وە هەرخۆیش سزاو لێپێچینەوەیان لەگەڵ دەکات لە بەرامبەر هەر هەنگاوێك کە مرۆڤ دەینێت لەژیانی دا بۆیە
ئێمە بۆمان نیە لێپیچینەوە لەگەل یەکتری دا بکەین بەرامبەر بە هەلبژاردنی هەر جۆرە ئاینێك و ڕێبازێکی دیاری کراودا بە پێچەوانەوە دەبێت ڕێز لە ئاین و ڕێبازی یەکتری بگرین کە ئەمەش دەبێتە بەشێك لە ڕەوشتە بەرزەکانی مرۆڤی ئازادی خواز.
.

*ئازادی ئافرەت بەیەکێك لە بەشە هەرە گرنگەکانی چەمکی ئازادی دادەنرێت, کە لەسەردەمی ئەمڕۆدا زۆرترین قسە و مشتومڕی لەبارەوە دەکرێت بەتایبەتیش لە نێو کۆمەڵگای خۆماندا,هەرکاتێك سەبارەت بە ئازادیەکانی ئافرەت قسەو گفتگۆ بکرێت, ڕاستەوخۆ هەندێ کەسانی بیر تەسك , ئەم جۆرە ئازادیە بەرەو ئاراستەی بەڕەلایی و خۆ ڕووت کردنەوە دەیبەن, چوونکە تەنها وا دەزانن کە سنووری ئازادی ئافرەت لە خۆ ڕووت کردنەوە دایە, هەرچەندە ئافرەت لە ڕووی پۆشینی جلو بەرگەوە پەیوەستە بەخۆیەوە کە چ جۆرە جل و بەرگێك بۆ خۆی هەڵدەبژێرێت بۆ لەبەرکردن دا, بەڵام ئەوەی پێویستە قسەی لەسەر بکەین دەربارەی ئازادیەکانی ئافرەت زۆر لە لە هەندێ شتی بۆ بەها گەورەترە, بەداخەوە ئەوەی جێگای نیگارانیە لەلای من ئەوەیە کە کاتێك گوێبیستی کووشتنی ئافرەتێك دەبمەوە لە سەر هەندێ کیشەی بێ بەهادا, کە دەتوانرێت ئەم جۆرە کێشانە بەچەندین ڕێگای جۆراو جۆری دیکەدا چارەسەریان بکەین , نەك پەنا بردن بۆ کوشتن یاخود زۆربەی جار ئافرەتەکە خودی خۆی بەهۆی پەستانە دەروونیەی بەسەری دا دەکرێت یاخود داخستنی هەموو جۆرە دەرگاکانی چارەسەرکردن لەو ئافرەتەدا, کە ئەویش لە ئەنجام دا تاکە شت پەنای بۆ ببات یاخود بیری لێبکاتەوە خۆ کوشتنە بەدەستی خۆی دا,ئازادی ئافرەت لە هەڵبژاردنی ژیانی هاوسەرگیریدا کە لەهەمان کاتدا دەتوانین ئەم جۆرە بە لقێکی بەستراو بە چەمکی ئازادی و ئافرەت ببەستینەوە, چوونکە کاتێك کوڕێك بەرەو داخوازی کچێك دەڕوات کە زۆری خۆش دەوێت وە چەندین ساڵە بە ئاواتی ئەوەن بگەن بەیەکتری و لانکەیەکی بەختەوەری بۆ خۆیان بنیات بنێن, بەڵام لە کاتی داواکردنی کچەکە دەبینرێت کێشەو گرفتی جۆراو جۆری تێدەکەوێت لەلایەن باوك و برا و کەس و کاری کچەکەوە, کە ئەمەش دەبێتە هۆی ڕووخانی تەواوی هیواو ئاواتەکانی ئەو دوو خۆشەویستە کە چەندان ساڵە بە ئاواتی یەکتریەوە ژیاون, بۆیە لە ئەنجامی درووستبوونی ئەو بەربەستە نا

سروشتیانەی کە بۆیان دروست دەکرێت ,هەردوولا بیر لە زۆرترین شتی خراپ دەکەنەوە بەتایبەتیش , کچەکە چوونکە ئەو لەلای خۆیەوە دەڵێت ئیتر شەمەندەفەری خەونەکانم ڕۆیشت نەمتوانی فریای بکەوم بۆیە ئیتر من لەم ژیانەدا هیچ سوودێکم نیە, هەربۆیە ئیتر پەنا بۆ ناخۆشترین شتەکان دەبات کە ناخۆشترینیان خۆ کوشتن وخۆسوتاندنە.

قسەکرد ن و شیکردنەوەی ئەم چەمکە زۆر فراوانە کە قسە کردن لەسەری تەواو نابێت, بەڵام ئەوەی گرنگە لە کاتی دروستبوونی هەر کێشەیەکی کۆمەڵایاتی , ڕاستەوخۆ هەوڵی کوشتن نەدرێت لە کێشەکەدا,چوونکە کووشتنی مرۆڤێك ئەوەندە ئاسان نیە ,پاش کوشتنی ئەو مرۆڤە ئاگری ویژدان هەرگیز لە کۆڵی بکووژ نابێتەوە.

ئەوەی ئەمڕۆ دەیبینین کە ئافرەتانی کورد شان بەشانی براکانیان بە چەکەکانی سەرشانیانەوە بەرامبەر بە دووژمنانی وڵاتەکانیان دەجەنگن, لەپێناو ئازادی خاکەکەیان ,دەرخەری ئەو ڕاستیە حاشا هەڵنەگریە کە کە پێمان دەڵێت ئافرەتان خاوەن ئیرادە و شکۆیەکی بەهێزن بۆیە ئیتر نابێت شکۆی ئافرەتان بشکێنرێت , وەلەهەمان کاتدا ئەگەر هەر پیاوێك بە ڕاستی دایکی خۆی خۆشویستبێت و ڕێزی لێ گرتبێت ئەوکاتە لە بوونی گەورەیی ئافرەت تێدەگات چوونکە ئافرەت بەخشینی خۆشی و ئاسودەییە بۆ دەوروبەرەکەی ,وە هەرکۆمەڵگایەك ئافرەتەکانی لە ژیانێکی ئاسوودەو ئارام دابوون , ئەوە دەرخەری پێشکەوتنی ئاستی کۆمەڵایەتی ئەو کۆمەڵگایەیە,لە هەمان کاتیشدا ئافرەت و خوێندەواری کە بە دوو پڕەنسیبی گرێدراوی یەکتری دادەنرێن چوونکە خوێندەواری بۆ ئافرەت واتە بەرهەمهێنانی نەوەیەکی تەندروست و ڕۆشنبیرە بۆ داهاتووی کۆمەڵگا,کە لەپاڵ ئەمانەدا ڕۆڵی ئافرەت لە دارایی سەربەخۆدا گرنگترین بەشی چەمکەکانی ئافرەت و ئازادی, کە بەداخەوە لە ئەمڕۆدا بەشێکی زۆری ئافرەتان خاوەنی داراییەکی سەربەخۆ نین, چوونکە ئافرەتی خاوەن دارایی وا دەکات کە شان بە شانی هاوسەرەکەی بوەستێت و قورساییەکانی ژیانیان لە یەك تەرازوودا بوەستێنن, چوونکە زۆربەی جار دەبینین خێزانێك خاوەنی چوار منداڵە وە لەهەمان کاتدا ئافرەتەکە خاوەن دارایی نیە, کە تەنها پیاوەکە لە ماڵەوەدا کار دەکات و بژێوی ئەو خێزانە گەورەیە واتە پەیداکردنی بژێوی یەك خێزان تەنها لەسەر شانی یەك تاکی خێزانە, کەچی زۆربەی جار ئەو داراییە کە پیاوەکە پەیدای دەکات بەشی ئەو خێزانە ناکات , بەهۆی ئەو داواکاریە زۆرانەی کە لەسەردەمی ئەمڕۆدا هەیە, ئەمەش لە ئەنجام دا زۆربەی جار کێشەی جۆراو جۆری لێدەکەوێتەوە لە نێو ئەو خێزانەدا, ئەوەی لە ئەنجام باجی قوربانیەکە دەدات لە نێو خێزانەکەدا تەنها منداڵەکانی نێو ئەو خێزانەیە.

*ئازادی بیڕورا:به چەمكێكی گرنگی ئازادی دادەنرێت كەئەمڕۆ لە جیهان و بەتایبەتی لە لەنێو كۆمەڵگای كوردی دا ڕووبەرووی ئاستەنگ دەبێتەوە, كە دەبینین زۆربەی جار لەسەر دەڕبڕینی بۆچۆنێكی جیاوازدا تووشی چەندین كێشەو گرفتی جۆراو جۆر دەبیتەوە كە تەنها لەبەر ئەوەی كە تۆ بۆچوونی خۆت لەسەر بابەتێك دەربڕیوە, بەتایەبەتیش ئەوانەی لە بواری ڕۆژنامەنووسی دا هەڵوێستی جۆراوجۆری خۆیان دەخەنە ڕوو بۆ ڕووداوەكان كەچی لە بەرامبەردا تووشی سزاو لێپیچینەوە دەبنەوە, بۆیە دەبێت تاكەكان ئازاد بن لە خستنەڕووی بۆچوونە جیاوازەكانیان دا لە بەرامبەر یەكتری دا كە ئەمەش لەئەنجامدا سیمایەكی جوان دەبەخشێتە تاكەكانی نێو كۆمەڵگا.بە پێچەوانەوە ئەگەر قبولكردنی بیڕورای یەكتری لەنێوانمان دا فەراهەم نەكرێت لە ئەنجامدا دەبێتە هۆی تێكچوونی ئاراستەی كۆمەڵگا.

*ئازادی لە كاركردندا:هەرچەندە چەمكی ئازادی لە كاركردندا چەمكێكە پەیوەستە بە خودی تاكەوە كە خۆی بڕیاری هەڵبژاردنی كارێك دەدات بۆ ئەوەی بژێوی ژیانی خۆی پێ دابین بكات, بەڵام ئەوەی جێگای تێبینیە كە لەنێو هەندێ خێزاندا هەیە دەبینرێت كە دەبنە هۆی ڕێگری كردن لە منداڵەكانیان لە هەندێ كاركردندا بەهۆی ئەوەی كە پێیان وایە ئەم كارە لە ئاستی منداڵەكەیان و خێزانەكەیان دا نیە كە ئەمە لە بنەڕەتدا بیركردنەوەیەكی هەڵەیە, چوونكە ئەنجامدانی هەر كارێك پێویستی بە شەرم ناكات بە تایبەتیش ئەگەر كارێك لە بازنەی پیشەیەكی پاك و خاوێن دابێت دوور لە زیان گەیاندن بەخودی خۆی و دەوروبەرەكەیدا, لەئەمڕۆدا بەداخەوە بەهۆی كۆمەڵێك هۆكاری سیاسی و قەیرانی جۆراوجۆرەوە وای كردوە دەسكەوتنی هەلی كار بۆتە كارێكی ئەستەم بۆیە ئەگەر هەر كارێكت دەست بكەوێت بەڵام بە مەرجێك كارێكی خاوێن بێت وە دووربێت لە هەموو بەها مڕۆڤایەتیەكاندا, چوونكە بەهای مڕۆڤایەتی زۆر گرنگ ترە لە ئەنجامدانی كارێكی نابەجێ كە تەنها لە پێناو دەسكەوتنی كۆمەڵێك دارایی.

قسەكردن و شیكردنەوەی(ئازادی و چەمكەكانی) زۆر فراوانە هەروەكو ئاوی ڕووبارو دەریاكان وایە ,بەڵام ئەوەی گرنگە بۆ تاكەكانی كۆمەڵگا كە بزانن چۆن مامەڵە لەگەڵ ئازادی چەمكەكانی دەكەن زۆر جار بەهۆی هەڵە بەكارهێنانی ئازادی ئەو تاكە نووقمی ژێر ڕووبارو دەریاچەكانی ئازادی بووە كە ئیتر هیچ كاتێك ناتوانرێت بدۆزرێتەوە.

*کاتێك تۆ به‌ ئازادی ده‌ژیت و به‌ ئازادانه‌ بیر بکه‌یته‌وه‌ هه‌رگیز هیچ جۆره‌ سته‌مێك قبول ناکه‌یت و ده‌بیته‌ مرۆڤێکی میهره‌بان و به‌خشنده‌ بۆ خۆت و ده‌ورو به‌ره‌که‌تدا.
(ئه‌حمه‌د کامه‌ران)

2019|10|31